

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В ПОСТРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД

XXI століття – період соціальної трансформації, чисельних моделей політичного розвитку та різних підходів до трактування історії. У сучасній політології відбувається широка дискусія про рушійні сили суспільства та його класову структуру, наявність в Україні політичної еліти, її здатність чи не здатність як соціальної верстви нести відповідальність за розвиток країни. У процесі становлення української демократичної державності і формування політичної еліти важливе місце належить вивченню історичного досвіду, а саме – розвитку теорії елітизму, у цьому і полягає актуальність теми.

Метою моєї роботи є дослідження сучасної політичної еліти України. Реалізація мети передбачає виконання наступних завдань:

- проаналізувати визначення «політична еліта» та його типологію;
- дослідити стан та особливості політичної еліти України;
- охарактеризувати нову політичну еліту України.

Політична еліта України, стан та особливості

Головна особливість формування політичної еліти в Україні полягає в тому, що воно переживає трансформаційний етап, який ще не завершився. Це підтверджується наступними вагомими фактами:

- **по – перше**, неусталеністю політичної структури суспільства, одним із показників чого є продовження процесу створення політичних партій (зараз їх понад 120) та об'єднань (останній приклад – оформлення низки виборчих партій – «Наша Україна». «За єдину Україну», Блок Юлії Тимошенко тощо).

- **по – друге**, незавершеністю структуризації правлячої еліти у різних ешелонах влади, що підтверджує, зокрема, приходом до влади «більшості» у Верховній Раді, постійними змінами у складі депутатських груп;

- **по-третє**, публічно непрозорою політичною спрямованістю представників правлячої еліти. Особливо властива кон'юнктурна зміна власних поглядів для другого ешелону сучасних партійних діячів, хоча вона не обминула й лідерів цих організацій. Сутність політичної кон'юнктури полягає в тому, що насправді той чи інший діяч не має глибоко усталених світоглядних, політичних позицій і намагається якомога швидше і безболісніше пристосуватися до поточного політичного моменту;

- **по-четверте**, початковістю, незавершеністю формування, а також недосконалістю існуючих механізмів утримання та передачі влади, а особливо її відповідальності перед суспільством (останнє фактично тільки задекларовано). Треба зауважити, що великий вплив у сенсі формування сучасної української політичної еліти на її соціальне представництво, якісний склад, професійну компетентність і результативність роботи справляє система її рекрутування або відбору.

На жаль, незважаючи на очевидний прогрес у цій сфері політичного, державного життя, за роки незалежності у державі почали складатися певні – як позитивні, так і негативні – принципи формування нової еліти, зокрема:

- 1) особиста відданість як головний критерій добору на керівні посади;
- 2) земляцтво, досвід попередньої спільної роботи, взаємна зобов'язаність;
- 3) клановість;
- 4) протекціонізм.

Відзначені нами принципи формування еліти характерні для системи гільдій, яка властива насамперед для авторитарно-адміністративних суспільних систем. Значно ефективнішою для України, що підтверджує досвід демократичних держав, може бути антрепренерська (підприємницька) система, для якої характерні:

1) Відкритість, широкі можливості для представників будь-яких суспільних груп претендувати на місця в політико-адміністративних структурах;

- 2) Невелике число формальних вимог до претендентів на посади;
- 3) Широке коло електорату, до якого можуть належати всі виборці країни;
- 5) Висока конкурентність відбору, гострота суперництва за керівні посади.

- **по-п'яте**, своєрідним «підвищеним» станом частини найвпливовіших представників сучасної української політичної еліти, яким особисто або в особі найближчого оточення інкримінуються серйозні правопорушення чи навіть злочини;

- **по-шосте**, знесилення центральної влади через міжкланові та внутрішньо-кланові вияснення стосунків і, відповідно, зміщення позицій частини регіональних лідерів. Небезпека в тому, що це посилює поки що частіше приховані суперечності між Києвом і регіонами, а також між окремими регіонами.

Все це навіть дало підстави науковцям та аналітикам говорити про «кризу еліт» в українському суспільстві, «необмежену владу номенклатури, що повністю контролює засоби масової інформації, політичний клімат у державі».

Світовий досвід і практика українського державотворення свідчать про те, що на позитивний результат у вихованні модерної політичної еліти можна сподіватися тільки тоді, коли її формування буде відбуватися:

- на всіх рівнях ієрархічної «драбини влади»;
- із врахуванням курсу на соціальний компроміс, соціальну злагоду в суспільстві;
- з прерогативою на створення нормативно-інтегрованої владної суспільної меншості, що передбачають канони правової держави;

- шляхом формування сучасної ліберально-демократичного стилю правління з орієнтацією на високу ефективність результатів управлінських рішень;

- на основі сприйняття сучасних ідеологічних цінностей.

Для українського суспільства і вітчизняної політичної еліти такою ідеологічною домінуючою міг би стати комплекс принципів, які ґрунтуються на кращих зразках кількох ідейно-політичних доктрин сучасності – лібералізму, націонал-традиціоналізму та соціал-демократизму. Пріоритет має належати таким ідеологічним постулатам: **1)** роль держави полягає у розв'язанні спірних питань між групами, нормуванні умов вільного доступу до влади, дотриманні «правил гри»; **2)** суспільство – це система норм, звичаїв, традицій, інститутів, що сягають коріння в історію; при цьому приватна власність виступає гарантом особистої свободи і соціального порядку; **3)** органічне поєднання державного регулювання економіки і розвитку ринкових механізмів з опорою на соціальне партнерство та соціальну захищеність мас.

Певними гарантіями ефективного функціонування політичної еліти в Україні повинні слугувати, на думку політологів, наступні чинники:

- **по-перше**, широка гласність – свобода слова, відсутність монополії на засоби масової інформації, наявність альтернативних органів друку, радіо, телебачення

- **по-друге**, політичний плюралізм – свобода конкуренції, суперництва політичних еліт, зокрема правлячої політичної еліти та контр-еліти
- **по-третє**, розподіл влад – рівновага, компроміс, баланс інтересів різних соціальних сил як важливі елементи сучасного поліархічного типу правління;
- **по-четверте**, відкритість еліт для соціальної мобільності – встановлення терміну перебування при владі виборних та призначених осіб;
- **по-п'яте**, суворе дотримання законності, демократичних процедур політичного процесу.

Отже, з огляду на зазначені риси низька ефективність української еліти проявляється майже за всіма показниками – економіка, соціальна сфера, демографічна та екологічна ситуація, культурне життя суспільства, адже ефективність оцінюється не тільки з точки зору таких чинників, як раціональність, продуктивність, демократизм, справедливість, професіоналізм тощо. Політична еліта, що склалася останніми десятиліттями в Україні, не виконує дуже важливої функції ефективного позитивного передусім морального взірця. Через це, принаймні до 2014 р., відчуженість між елітою і населенням все більше зростала. І сьогодні політична еліта не користується довірою в суспільстві й фактично не може спиратися на підтримку громадян, політична еліта збільшуючи свої власні статки та надбання, все більше відривається від соціальної реальності простого українського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Балабан Р. Феноменальні риси сучасної політичної еліти України / Р. Балабан // Політичний менеджмент. - Спеціальний випуск. - 2016. - С. 54-61.
2. Головатий М. Поняття «політична еліта» і «політичний клас» в контексті сучасної політичної думки / М. Головатий // Політичний менеджмент. Спецвипуск. - 2017. - С. 63-68.
3. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
4. Григоряк І. М. Взаємодія політичної та адміністративної еліти в умовах демократичного врядування в Україні : автореферат ... канд. Наук з держ. Управління, спец. : 25.00.01 – теорія та історія державного управління / І. М. Григоряк. – К. : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2014-20 с.
5. Грищенко Н. І. Сучасна політична еліта України : парадокс існування/ Н. І. Грищенко // Інноваційний розвиток суспільства за умов культурних взаємодій : збірник матеріалів 5 Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, науковців, Суми, 26-28 квітня 2016 р. – Суми : СВС Панасенко І. М. 2017. - с. 33-36.
6. Заставна М. Сучасні політичний клас та політична еліта в Україні / М. Заставна // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. - 2016. - Вип. 6(56). - С. 313-326.
7. Кочубей Л. «Політична еліта» і «політичний клас»: класичні та сучасні підходи до визначення понять / Л. Кочубей // Політичний менеджмент. Спецвипуск. - 2016. - С. 24-32.
8. Мандзій Л. Методологія дослідження політичної еліти / Л. Мандзій // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. - 2015. - Вип. 2. - С. 115-121. http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=2472085982&cat_id=244276429 <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1330967-d-korchinskiy-politichna-elita-ukraini-ladna-viddati-polovinu-derzavi-abi-lishe-yim-ne-zavazhali-tsaryvati>
9. Політологія [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, М. Гурик [та ін.]; за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. – с. 320.